

HELÂL KAZANÇ EL EMEĞİ, GÖZ NURU, ALIN TERİ

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ وَإِنَّ وَلَدَهُ مِنْ كَسْبِهِ.“

Hız. ÂiŖe'den nakledildiđine göre,
Resûlullah (sav) Ŗöyle buyurmuŖtur:
“İnsanın yediği Ŗeylerin en güzeli, kendi kazancından olandır ve kiŖinin çocuğu
onun kazancındandır.

(N4457 Nesâi, Büyü', 1)

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا.“

عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ، فَيَأْتِيَ بِحُزْمَةِ الْحَطَبِ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعَهَا، فَيَكُفَّ اللَّهُ
بِهَا وَجْهَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ، أَعْطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ.“

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ.“

عَنِ الْمُقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ، وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ.“

Hız. Ali'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“Allah'ım! Ümmetim için (günün) erken vakitlerini bereketli kıl!”

(HM1320 İbn Hanbel, I, 153)

Zübeyr b. Avvâm'dan (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Sizden birinizin urganını alıp (dağa gitmesi), sırtında bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah'ın onun itibarını koruması, bir şey verip vermeyecekleri belli olmayan kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır.”*

(B1471 Buhâri, Zekât, 50)

Abdullah b. Amr'dan nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.”*

(D1692 Ebû Dâvûd, Zekât, 45)

Mikdâm'dan (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kesinlikle hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (as) da kendi elinin emeğini yiyordu.”*

(B2072 Buhâri, Büyü', 15)

E

nes b. Mâlik'in anlattığına göre, Medineli bir sahâbî birkaç kez Hz. Peygamber'e gelerek ihtiyacını dile getirmiş ve her defasında o cömert Peygamber'den karşılıksız ikramlar alarak evine dönmüştü. Bir gün yine bir şey istemeye geldiğinde Allah'ın Elçisi (sav), "*Evinde hiçbir şeyin yok mu?*" diye sordu. Sahâbî, "Hayır, evimde sadece bir örtü var. Bunun bir kısmını elbise olarak kullanıyor, diğer kısmını da evde altımıza seriyoruz. Bir de su içtiğimiz bir bardak var." diye dert yandı. Bunun üzerine Sevgili Resûl, "*Onları bana getir.*" diyerek onu evine gönderdi.

Sahâbî hemen evine gitti ve bahsettiği eşyaları getirdi. Resûlullah (sav) onun getirdiği eşyaları eline alarak orada bulunanlara, "*Kim bunları satın almak ister?*" diye sordu. Topluluk içinden birisi, "Ben onları bir dirhem karşılığında alırım." diyerek öne çıktı.

Allah Resûlü (sav) iki veya üç defa, "*Kim bir dirhemden fazla verir?*" diye sorunca bir başka sahâbî, "Ben iki dirhem veririm." diye ortaya atıldı.

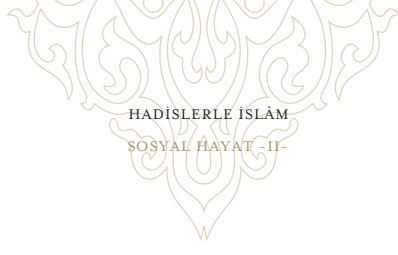
Bunun üzerine Hz. Peygamber, adamın getirdiği eşyaları iki dirhem karşılığında satın almak isteyene verdi. Alışveriş sonucu kazandığı iki dirhemi de adama vererek, "*Bu dirhemlerin birisiyle yiyecek satın al ve ailene götür. Diğer dirhem ile de bir keser satın alıp yanına gel.*" dedi.

Sahâbî keseri getirince Allah Resûlü ona bizzat kendi eliyle bir sap taktı ve keseri ona uzatarak, "*Git, bununla odun topla ve sat. Seni on beş gün boyunca da görmeyeyim.*" diye tembihledi.

Medineli sahâbî, Allah'ın Elçisi'nin bu emri üzerine hemen gitti ve çalışmaya koyuldu. Günlerce odun toplayıp sattı. On beş gün sonra, on dirhem biriktirmiş olarak çıkageldi. Çarşıda kazandığı paranın bir kısmı ile elbise, geri kalanı ile de ailesine yiyecek satın almıştı. On beş gün önce muhtaç bir hâlde yanına gelen ve ailesini geçindirmeyi bilemeyen bu sahâbinin ekmek parasını kazanmayı başardığını gören Resûlullah (sav), ona şu çarpıcı öğüdü verdi: "*Bu (şekilde çalışarak başkalarına muhtaç olmadan geçinmen) senin için, kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesi ile gelmenden daha hayırlıdır.*"¹

Hz. Peygamber'in en yakınında bulunma ayrıcalığına erişmiş olan Enes'in ağızından dinlediğimiz bu hadise, saadet çağını süsleyen kutlu hatıralardan sadece birisidir. Aynı zamanda ilhamını ilâhî kaynaktan alan

¹D1641 Ebû Dâvûd, Zekât, 26; İM2198 İbn Mâce, Ticâret, 25.

eşsiz bir hayat dersidir, bildik anlatışla, ‘balık vermeyi değil, balık tutmayı öğreten’ çarpıcı bir derstir!

Hayat, insanı geçimini temin etmek için mücadeleye mecbur bırakmaktadır. Her ne kadar rızkı veren Allah ise de onu elde etmek için çalışıp çabalamak insanoğluna düşmektedir. Dinimizde âhiret hayatını kazanma adına da olsa uzlete çekilmek, münzevi bir hayat yaşamak, dünyayı ve çalışmayı terk etmek, kısacası ruhbanlık yoktur.² Ve İslâm’a göre emek, helâl kazanç ve alın teri mübarektir, mukaddestir. Müslüman, bir taraftan dünyasını kazanmak, diğer taraftan da âhireti için hazırlık yapmak durumundadır. Bundan dolayıdır ki Müslümanlar, din, dünya ayırımı gözetmeksizin iki cihan saadetine erişebilmek uğruna durmadan, yorulmadan çalışmalıdır. Zira Yüce Rabbimizin de ifade ettiği gibi, “İnsan için, sadece kendi çalıştığı vardır ve çalıştığı da ileride görülecektir.”³

Geleneksel zamanlarda, Müslümanlar çalışma hayatına, günün en bereketli zaman dilimi olan sabah namazı ile başlardı. İnanan insan, sabah aydınlanırken kendisini hayırla rızıklandırması dua ve niyazlarıyla Allah’a iltica ederdi. İbadet aşkıyla güne erkenden başlayan mümin, aynı şevkle helâlden kazanmaya, maişetini alın teriyle temin etmeye koyulurdu. Allah Resûlü’nün, “İnsanın yediği şeylerin en güzeli, kendi kazancından olandır ve kişinin çocuğu onun kazancındandır.”⁴ hadisini aklından çıkarmazdı. Rahmet Peygamberi’nin, “Allah’ım! Ümmetim için (günün) erken vakitlerini bereketli kıl!”⁵ duasına mazhar olmaya gayret ederdi.

Bu duayı arkasına alarak tarlasının yolunu tutan, dükkânını açan, tezgâhının başına geçen, bir insanın çalışma iştiyakı elbette ki farklı olacaktır. Hem zamandan kazanan hem de fecrin bereketinden yararlanan Müslüman, böylece sadece maddî açıdan değil, mânevî açıdan da kârlı çıkacaktır. Dünyada başarılı olur, çünkü çalışan kazanır, kişi işinin hakkını veriyorsa er veya geç dünyadaki beklentilerine ulaşır. Alın teri ve emeği birleşmişse, helâl kazanç için çabalamışsa âhiretini de kazanır. Zira kişinin ailesinin rızkını temin etmesi ve onları başkalarına muhtaç etmemesi, aynı zamanda dinî bir gerekliliktir⁶ ve o bu görevini yerine getirerek âhiretteki mükâfatı da hak eder.

Allah Resûlü’nün tavsiyesi de bu yöndedir. O şöyle buyurur: “Sizden birinizin organını alıp (dağa gitmesi), sırtında bir bağ odun getirip satması ve böylece Allah’ın onun itibarını koruması, bir şey verip vermeyecekleri belli olmayan kimselerden dilenmesinden daha hayırlıdır.”⁷

² DM2200 Dârimî, Nikâh, 3.

³ Necm, 53/39-40.

⁴ N4457 Nesâî, Büyü’, 1.

⁵ HM1320 İbn Hanbel, I,

153.

⁶ Bakara, 2/233; Nisâ 4/34;

B1295 Buhârî, Cenâiz, 36.

⁷ B1471 Buhârî, Zekât, 50.

Âhiret inancı tam olan ve bu bilinç içinde hayat sürdüren İstiklâl Şairimiz merhum Mehmet Akif bu gerçeği ne güzel dizelere dökmüş:

“Bekâyı hak tanıyan, sa’yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki bekâ, sa’y olursa hak edilir.”

Alın teriyle yetinen, yaptığı işle bir değer üreten ve bu üretimle kendine, ailesine, ülke ekonomisine fayda sağlayan bireyin hayatı anlamlı ve değerlidir. Bunun da ötesinde, insanın bu amacını daha da anlamlı kılan bir diğer kazanç da Yüce Allah’ın çalışan, çaba gösteren insanlara yönelik vaadleridir: “*Rableri, onlara şu karşılığı verdi: Ben, erkek olsun kadın olsun, sizden hiçbir çalışanın amelini zayi etmeyeceğim...*”⁸ Sevgili Peygamberimizin, “*Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.*”⁹ buyurarak kişinin kendi ailesi için harcadığı para sayesinde sadaka ecri alacağını söylemesi¹⁰ ne güzel bir vaaddir! Kısacası, Allah Resülü’nün beyanıyla: “*Kesinlikle hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah’ın Peygamberi Dâvûd (as) da kendi elinin emeğini yiyordu.*”¹¹

Çalışmaya ve insanın emeğine bu derece değer veren dinimiz, tembelliği hiçbir zaman hoş karşılamamıştır. Zira tembellik, çalışmanın önündeki en büyük engeldir. Kişinin çalışma azmini köreltir, onu miskinleştirir ve başarısızlığına sebep olur. Ashâbını çalışmaya ve helâl yollardan kazanmaya teşvik eden Sevgili Peygamberimiz, sayılamayacak kadar çok zararından dolayı olsa gerek, tembellikten Allah’a sığınmıştır.¹²

Allah tarafından birer örnek ve öğretmen olarak seçilmiş olan diğer peygamberler de çalışıp maddî ya da mânevî bir değer üretme konusunda çaba içinde olmuşlardır. Ancak konumları ve eşsiz kişilikleri gereği, sadece elde edecekleri sevaplar için yapmamışlardır bu görevi. Onlar hem kendilerini görevlendiren Rablerine şükürlerini ifade edebilmek hem de ailelerine karşı yükümlülüklerini yerine getirerek onurlu bir şekilde yaşayabilmek için kendi geçimlerini sağlamışlardır.

Peygamberlerden her biri yaşadığı memleketin şartlarına ve imkânlarına göre birer meslek sahibiydiler. Hz. İdris terzilikle, Hz. Nuh ve Hz. Zekeriyâ peygamberler marangozlukla, Hz. İbrâhim, Hz. Hûd ve Hz. Salih peygamberler ticaretle, Hz. Eyyub ise çiftçilikle uğraşarak kimseye yük olmadan rızkını temin etmenin en güzel örnekleri olmuşlardı. Hükümdarlığını yaptığı devletin gelirleriyle geçinmeyi uygun görmeyen Hz. Dâvûd, usta olduğu demircilik mesleğinde demiri hamur gibi yoğurup şe-

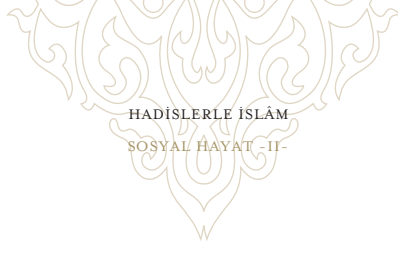
⁸ Âl-i İmrân, 3/195.

⁹ D1692 Ebû Dâvûd, Zekât, 45.

¹⁰ B4006 Buhârî, Meğâzî, 12; T1965 Tirmizî, Birr, 42.

¹¹ B2072 Buhârî, Büyû’, 15.

¹² M6909 Müslim, Zikir, 76.

kil vermek suretiyle, zırh yaparak geçimini sağlamıştı.¹³ O, bir hükümdar olmasına rağmen kendi elinin emeğinden başkasını yememişti.¹⁴

Bir de Hz. Musa¹⁵ ve Hz. Muhammed (sav) gibi sürü otlatmış peygamberler vardı. Aslında her nebi hayatının belli döneminde hayvanlarla uğraşmış, çobanlık yapmıştır. Nitekim bir gün Sevgili Peygamberimiz, “Allah’ın gönderdiği her peygamber koyun gütmüştür.” deyince yanındaki dostları, “Ya sen?” diye sormuşlar, Allah Resûlü de, “Evet, ben de bir miktar ücret karşılığında Mekkelilerin koyunlarını güttüm.” cevabını vermiştir.¹⁶ Gençlik yıllarında da ticaretle meşgul olan Kutlu Elçi’nin bu açıklaması, kim bilir belki de nebilerin sade ve mütevazı insanlar olduklarını vurgulamak içindir. Onların, ailelerinin geçimini temin etmek başta olmak üzere, yaptıkları tüm işlerde başarılı olabilmelerini sağlayan en önemli özellikleri, çalışkanlık, başkasına el açmamak ve boyun eğmemek, zorluklar ve sıkıntılar karşısında sabırlı olmak ve insanları yönetebilmeyi mümkün kılan dirayettir.

Peygamberlerin mesleklerinin çeşitliliği, kişilerin ve toplumların ihtiyaç ve imkânlarına bağlı olarak kazanç yollarının farklı olmasının tabii olduğunu gösterir. Bununla birlikte bu kazanç yollarının meşru olması da son derece önemlidir. Onun için dinimiz, insanlar arasında haksızlığa neden olan ve toplumun temel değerlerine zarar veren hırsızlık,¹⁷ gasp,¹⁸ kumar,¹⁹ rüşvet,²⁰ tefecilik,²¹ karaborsacılık²² ve alışverişte hile yapmak²³ gibi her çeşit haksız kazanç yolunu yasaklamış, kazanılan mal ve mülkün helâl yollardan elde edilmiş olmasına büyük önem vermiştir.

Müminlere yaraşan hareket, emek sarf etmek, alın teri dökmek ve üretmektir. Yüce Mevlâ, “Erkek veya kadın, kim mümin olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.”²⁴ âyetiyle, çaba gösterenleri dünyada ve âhirette ödüllendireceğini beyan etmektedir. Ayrıca imkânlarını seferber ederek işin en iyisini yapmaya çalışmak, elde edilen başarı ile yetinmeyerek daha iyisi için yeniden kolları sıvamak da müminlere yaraşan bir hayat tarzıdır.

Bu noktada hırs ve tamahkârlığın karşıtı olan kanaatkârlık ayrı, helâl kazanç için gücü nispetinde çalışma, kazanma ve bunları Allah yolunda harcama ayrıdır. “Kendi rızkımı temin ettim, bu kadarı bana yeter, aşırıya gitmemek gerekir!” şeklindeki bir yaklaşım, sürekli çalışmayı ilke edinmeleri gereken ve “İki günü eşit olan aldanmıştır.” anlayışına sahip olmaları beklenen inanan insanlarda olmamalıdır. “Allah’ın sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma!”²⁵ şeklindeki ilâhî buy-

¹³ Enbiyâ, 21/80.

¹⁴ B2073 Buhârî, Büyü’, 15.

¹⁵ Tâ-Hâ, 20/18.

¹⁶ B2262 Buhârî, İcâre, 2.

¹⁷ Mâide, 5/38.

¹⁸ B2452 Buhârî, Mezâlim,

13.

¹⁹ Mâide, 5/90.

²⁰ D3580 Ebû Dâvûd, Kadâ’

(Akdiye), 4.

²¹ Bakara, 2/275.

²² M4123 Müslim, Mûsâkât,

130.

²³ M284 Müslim, İmân, 164.

²⁴ Nahl, 16/97.

²⁵ Kasas, 28/77.

ruk, hem âhireti hem de dünya geçimini birlikte ele almayı, denge içinde yürütmeyi gerektirmektedir.

Bu anlamda ümmetine yol gösteren Hz. Peygamber, Allah rızası gözetilerek yapılan bütün emeklerin değerli olduğunu anlatmıştır. Resûlullah (sav) ve ashâbı arasında geçen şu diyalog, Efendimizin çalışmayı nasıl değerlendirdiği konusunda bizlere bilgi vermektedir: Bir gün Peygamber Efendimiz, ashâbı ile otururken güçlü ve heybetli bir adamın geçtiğini görürler. Oturanlardan bazıları, “Ey Allah’ın Elçisi! Keşke bu kimse gücünü Allah yolunda kullansa!” diye temennide bulunur. Bunun üzerine Allah Resûlü, “Eğer bu kimse çocuklarının geçimi için çalışırsa, Allah yolundadır. Eğer yaşlı ana babasının ihtiyaçlarını gidermek için çalışırsa, onun yaptıkları yine Allah yolunda hizmettir. Eğer kendi izzet ve erdemi için çalışırsa, onun yaptıkları yine Allah yolundadır. Fakat riya ve gösteriş için çalışmaya koyulursa, işte o zaman o, şeytanın yolundadır.” buyurur.²⁶ Böylece Sevgili Peygamberimiz çevresine ve kendisine yardımcı olma amacını taşıyan bütün çabaların Allah rızasına uygun olduğunu belirterek, müminleri bu anlamda her türlü meşru çalışmaya teşvik etmiştir.

Mal biriktirmek ve mülk edinmek her ne kadar insanın ihtiyacı ise de aslında dünyalığa düşkün olan insan tabiatına uygun bir tutumdur. Elbette elde edilen serveti hayra vesile kılmak arzu edilen bir durumdur ama nihaî hedef, malın, sahibini ilâhî rızaya götürmesidir. Peygamber Efendimiz, “Dul kadınların ve yoksulların ihtiyaçlarını gidermeye çalışan kimse, Allah yolunda cihad eden veya geceleri namazla, gündüzleri oruçla geçiren kimse gibidir.”²⁷ ifadeleriyle mal ve mülkün anlamlı yerde kullanıldığı takdirde Allah katında ne kadar makbul olacağını anlatmaktadır. Öte taraftan, insandaki mal sevgisinin, servete düşkünlüğün ve mülk hırsıyla sermaye biriktirmenin bir sonu olmadığını, tamahkâr insanın asla tatmin olamayacağını Kutlu Elçi şu çarpıcı ifadesiyle belirtmiştir: “Âdemoğlunun bir vadi dolusu malı olsa, bir vadi dolusu malı daha olmasını arzu eder. Âdemoğlunun gözünü ancak toprak doldurur. Allah tevbe eden kimsenin tevbesini kabul eder.”²⁸

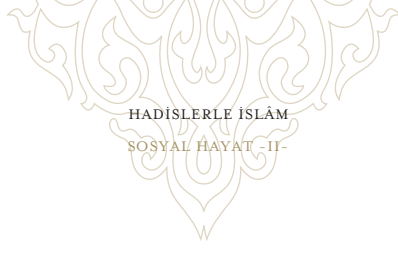
Sevgili Peygamberimiz insan yapısından kaynaklanan bu zaaftan dolayı ashâbını ikaz etmeyi de ihmal etmemiştir. Meselâ onun, savaş sonrası elde edilen ganimetlerden payına düşeni aldığı hâlde, birkaç defa daha gelip kendisine verilenin artırılmasını isteyen Hakîm b. Hizâm’a tavsiyesi, bu konuda bizim için de güzel bir ölçüdür: “Ey Hakîm! Bu dünya malı göz alıcı ve tatlıdır. Kim bu mala engin bir gönülle ve göz dikmeksizin sahip olur-

²⁶ ME6835 Taberânî, *el-Mu’cemü’l-’evsat*, VII, 56.

²⁷ B5353 Buhârî, *Nafakât*, 1.

²⁸ B6437 Buhârî, *Rikâk*, 10.

sa, kendisi için malı bereketlenir. Ama kim de hırs ve tamahla dolu bir kalple bu malı arzularsa, tıpkı doymak bilmeyen obur bir kimse gibi onun için malın bereketi kaçar. Veren el, alan elden üstündür.”²⁹ Hadisten anlaşıldığı üzere, Allah Resûlü’nün belirlediği ölçü dünya malından uzaklaşmak değil, malı dünyanın geçici bir güzelliği olarak görüp değerlendirmektir. Biriktirilen servete teslim olmamak, bilakis onu teslim almak, gerektiği yerde harcamak, Allah rızası için feda etmek ve hayırlı işlere vesile kılmaktır.

Geçimini sağlamak için çalışmanın farz bir ibadet olduğu düşünceyle diğer ibadetleri terk etmek de doğru bir davranış değildir. İbadet, insanı yaratan ve ona pek çok lütuflarda bulunan Yüce Yaratıcı’ya teşekkürü ifade etme biçimidir. İnsan, en güzel surette yaratılmış ve evrende olan her şey onun hizmetine verilmiştir. Dolayısıyla mümin daima Allah’a şükretmeli ve tüm bu imkânları kendisine sunan Rabbine minnettarlığını göstermelidir. Ailenin geçimini sağlamak için çalışmanın ibadet olması ise farklı bir kategoridir. Helâlinden kazanmak için yaptığımız her türlü meşru iş, Allah’ı hoşnut etmekte ve en geniş anlamda “kulluk/ibadet” kapsamına girmektedir. Ancak bu durum, farz olan namaz, oruç ve hac gibi özel ibadetler ile karıştırılmamalıdır. İnanan insandan beklenen, imkânlar nispetinde kendisini ve ailesini huzur içinde, yaşatmaya yetecek kadar çalışması, bunu ibadet bilinciyle ve karşılığını sadece Rabbinden umarak yapması, diğer taraftan da Rabbi ile arasındaki kulluk bağına zedelemesidir: “Onlar, ne ticaret ne de alışverişin kendilerini Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar.”³⁰

²⁹ B1472 Buhârî, Zekât, 50.

³⁰ Nûr, 24/37.